

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ - I DERS NOTLARI

2. Sınıf - 1. Dönem

İsa SARI
www.isa-sari.com

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ HAKKINDA BİLGİ

13. asırdan 15. asra kadar Azerbaycan, Irak, Suriye ve Anadolu'da kullanılmış olan, Türkiye Türkçesinin ilk devresini oluşturan yazı dilidir.

Türkler, bu coğrafyaya geldiklerinde kendi ağızlarını yazı dili haline getirmişler ve Eski Anadolu Türkçesi oluşmuştur. Türk yazı dilleri, tarihi döneme ayrıldığında ilk aşama budur. 15. asırdan 20. asrın sonuna kadar yazı dilleri II. safhadadır. O da Osmanlı Türkçesidir. 20. asrın başından bugüne kadar gelen Türkçeye ise Çağdaş Türkiye Türkçesi denilir. İlk yazı dili olarak 13.asır belirtilmiştir.

Dilin İç Yapısı

Grammer özellikleri

-gil, -gil emir ekinin Eski Anadolu Türkçesinde devam etmesi durumu vardır.

Gelecek zaman eki görülür.

-isar, -iser eki sadece bu dönemde -acak, -ecek halini almıştır. Eski Anadolu Türkçesinden sonra bu ek unutulmuştur.

Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülerden sonra yuvarlaklaşma görülür: *gedük, gidüp*

Dilin Dış Yapısı

Kelime hazinesi

Dilde yabancı unsurlar azdır. Dönem sonuna doğru yabancı unsurlar artış göstermiş, 15 asırdan sonra ise tamlamalar dahi dile girmiştir. Bu yüzden, bu dönem Eski Anadolu Türkçesini tamamlamış olarak kabul edilir.

Eski Anadolu Türkçesine aynı zamanda;

- Eski Türkiye Türkçesi,
 - Eski Oğuz Türkçesi,
 - Eski Osmanlıca
- gibi isimler de verilir.

METİNLER

Sultan Veled

سنك اوک بو کجه نور دوتی
انکچون کم اجندا آی دشتی

Señün evün bu gice nür duttı
Anun-çün kim içinde ay düştü

"İçine ay düştüğü için senin evin aydınlandı"
Señün

Fonetik olarak ilgi hali ekinin "i" yerine "ü" yani düz yerine yuvarlak ünlülü olduğu görülür.¹

evün

ev – ü – ŋ

-ü-: Yardımcı ünlü

-ŋ: Tekil 2. şahıs iyelik eki²

gice

"i" ünlüsü dardır. Kökü giç-tir.³

duttı

dut – tı – Ø

dut-: Fiil kökü

-tı-: Görülen geçmiş zaman eki⁴

قراکو قلبیا انداکه بو آی
قراکوی نوربلا دنه اشی

Karañu kalmaya anda ki bu ay
Karañuyı nür-ıla daşra (y)itti

"Bu ay, karanlığı ışığıyla dışarı ittiği için onda karanlık kalmaz"

karañu

karañu > karañu

kalmaya

kal-: Fiil kökü

-ma-: Fiilden fiil yapım eki (F: olumsuzluk)

-y-: Yardımcı ünsüz

-a: İstek eki⁵

-ø: Teklik 3. şahıs eki⁶

anda

İşaret zamiridir⁷

¹ E.A.T.'de ilgi hali eki daima yuvarlak ünlülüdür.

² E.A.T.'de 1. ve 2. şahıs tekil ve çoğul ekleri yardımcı ünlü alır ve bu ekler daima yuvarlak ünlülüdür. 3. Şahısların ekleri ise düz ünlülüdür.

Örn: Evi

³ Eski Türkçedeki kelime başındaki tonsuz *k* ünsüzü tonlularak E.A.T.'de *g* şeklini almıştır.

⁴ Burada *-tı* görülen geçmiş zaman eki, kendisinden önceki ses yuvarlak olduğu halde düz ünlülüdür. Yani E.A.T.'de görülen geçmiş zamanın tüm şahıs çekimleri daima düz ünlülüdür. Eski Türkçe kelime başındaki "t" ünsüzü tonlularak *d* halini almıştır.

⁵ -y(A²) İstek ekidir. EA.T.'de yardımcı ünsüz olur. Gelecek zaman, geniş zaman istek anlamı vardır. Eğer edatını alırsa şart anlamı taşır.

⁶ Çekimli her fiilin bir şahıs yani bir yapanı vardır. Burada fiili yapan kişi yoktur. Çünkü E.A.T.'de 3. şahıs için ek kullanılmamaktadır.

⁷ Şahıs zamiri olarak da kullanılır. Yer zarfı gibi olarak da kullanılabilir. Burada *arada* anlamındadır.

karañuyı

karanu-: İsim gövdesi
-y-: Yardımcı ses
-ı: Yükleme hali eki⁸

nûrı ile

>nuruyla > nûrıla⁹

daşra

“dışarı” anlamında yer-yön zarfıdır.
daşra >> taşra halini almıştır. (d- > t-)
daş-: İsim kökü
-ra-: Yön gösterme hali eki

او ایندن بو کیجه ایله طلدی
کم اغری اوده قلدی یقسا کیتی

Ev aydından tolıcak bellü olur
Kim uğrı evde kaldı yoksa gitti

“Hırsız evde mi kaldı yoksa gitti mi, ev aydınlıkla dolunca belli olur”

ev

E.T. eb > ev (-b > -v)

aydından

ay-: İsim kökü
-dın-: Çıkma hali eki¹⁰
-dan: Çıkma hali eki

tolıcak

tol-: Fiil kökü
-ıcak: Zarf fiil eki

bellü

bel-: İsim kökü
-lü: İsimden isim yapım eki¹¹

uğrı

-ı ekinde düzleşme görülmektedir.

⁸ E.A.T.’de yükleme hali eki daima düz ünlülüdür.

⁹ *ile* edatı ekleşme eğilimindedir. Ekleşme olmasaydı lâm elif ile yazılırdı.

¹⁰ Kelimede kalıplaşmıştır. Eski Türkçede *-dɪn* biçimindedir. Geniş ünlülü şekli yoktur.

Ek kalıplaşması: Herhangi bir ekin bir kelimenin bünyesinden ayrılmayacak kadar sıkı biçimde birleşmesi durumudur. Dilimizde çok örneği vardır. Bu durum, bazen yığılmaya yol açar. *Birisi* kelimesinde bunu görmekteyiz.

¹¹ *-lÜ*² eki E.A.T.’de daima yuvarlak ünlülüdür.

E.T. döneminden sonra ortaya çıkmıştır.

-lığ > -lığ > -lıw > -luv > -lü > -lu > -ll⁴

Dudak ünsüzleri, düz ünlüleri yuvarlaklaştırır.

او ایندن بو کیجه ایله طلدی

کشی کودن دکلدی وردی بی

Ev aydından bu gece eyle (ayla) toldı
Kişi göden degüldi vurdu (y)itti

“Ev ışıkla bu gece öyle doldu ki; kişi aptal değildi, hırsız vurdu itti (dışarı attı)”

Burada;

ev kalbi

ışık imanı

hırsız şeytanı temsil eder.

Şeytan kalpten imanı çalmaya gelir, ev sahibi de kalbini imanla aydınlatırsa şeytanı görür ve defeder.

toldı

tol-: Fiil kökü

-dı: Görülen geçmiş zaman eki¹²

degüldi

degül: İsim gövdesi¹³

-di: İsim fiilin görülen geçmiş zaman eki

نه یغمردر که یغدی جان ازرنا

که جاندن بک کاف بک باغ بی

Ne yağmurdur ki yağdı cân üzerine
Ki cânndan biñ gülef bin bağ bitti

“Nasıl bir yağmurdur ki can üzerine yağdı, o yüzden candan bin gülef bağı oldu”

نه گوهر اولدی بو بر طاهله جانم

که یز بک داکز اکا کردی بی

Ne güher aldı bu bir tamla cânım
Ki yüz biñ deniz ana girdi battı

“Bu bir damla canım ne cevherler aldı ki yüz binlerce deniz ona girdi battı”

E.A.T.’de kelime içindeki ve sonundaki “e” sesleri elif harfi ile yazılabilir.

¹² E.A.T.’de geçmiş zamanın ekleri şöyledir:

gel – dü – m gel – dü – k

gel – dü – ŋ gel – dü – ŋüz

gel – di gel – di – ler

¹³ E.T.’den gelen yuvarlaklık söz konusudur:

tağ + ol > degül

بكا سرما نشن اسرك الرسن
بني كرسن نه سوجو پيني دتي

Bana (mana) sorma nişün esrük olursun
Buñı gören ne sücü beni duttı

“Bana niçin sarhoş olduğumu sorma. Bunu gören ne
tatlı şaraplar beni sarhoş etti”

nişün

niçün > nişün

-ç- > -ş- (süreklileşme, akıcılışma)

ni + üçün

esrük

esrük > es – ü – k (bir şeyi sorun haline getirmek)

esr-: Fiil kökü

-ü-: Yardımcı ünlü

-k: Fiilden isim yapım eki

sücü

sücü < süciğ

süciğ > süciğ > süciw > süciw > süciw > sücü > sücü > sücü
> sücü¹⁴

عجايبا قرون ال چلبدن
ايكي جاني نتا بربرنا قتي

‘acâ’ibe kalurvan ol çolapdan

İki cânı nite birbirine kattı

nite

ni + teg > nite¹⁵

birbirine

biri (ni) biri(ne)

¹⁴ ç sesinin tonlulaşması ü’nün kısılmasından dolaydır. Bu aslında bir benzeşmedir. Çünkü ç sesi burada iki tonlu arasında kalmış ve bir sesin yanındaki sesi kendisine benzetme özelliğinden dolayı tonlulaşmıştır.

¹⁵ E.A.T.’de yuvarlaklaşmanın bir nedeni de sondaki g sesinin düşmesidir. Düşerken geçirdiği v aşamasındaki düz ünlüler yuvarlaklaşır. Örn:

kapıg > kapu

E.A.T.’deki çok heceli kelimelerin sonundaki g ve g’lar düşmüştür.

Dehhâni

كون يوزكده خط بلورسه كوزلرم كريان اولور
هاله كورنسه کنارماهده باران اولور

Gül yüzünde hatt belürse gözlerüm giryân olur
Hâle görünse kenar-ı mahde bârân olur

yüzünde

yüz: İsim kökü

-ü-: Yardımcı ünlü

-ñ-: Teklik 2. şahıs iyelik eki

-de: Bulunma hali eki

hatt

Arapça’dan alıntı kelimedir

belür-

<belgür-

gözlerüm

göz: İsim kökü

-ler-: Çokluk eki

-ü-: Yardımcı ünlü

-m: Teklik 1. şahıs iyelik eki

لعك اچون كوزلرك بربرينه خنجر چكر
اول ايكي مست اراسنده قورقارم قان اولور

La’lühçün gözlerüh birbirine hançer çeker
Ol iki mest arasında kor[kara]m kim kan olur

la’lüh + içün

la’l: İsim kökü

-ü-: Yardımcı ünlü

-ñ-: Teklik 2. şahıs iyelik eki

< üçün < uçun

korkaram kim

kork-: Fiil gövdesi

-ar-: Geniş zaman eki

-am-: Şahıs eki

kim: Zamir

كل بداغی كبی كلشنده صلنسن نازایله
قرشوکه باشن صلوب سرو روان حیران اولور

Gül budagı gibi gülşende salınsan nâz ile
Karşuna başun salub serv-i revân hayrân olur

زلفی اوستنده كورن دیر كوשה ابروسنی
سایسی دوتمش جهانی نیچه خوش ایوان اولور

Zülfi üstinde gören dir kûşe-i ebrusını
Sâyesi tutmuş cihâni nice hûş eyvân olur

كزلىدى خىطى دهانى خاتمن دلده > و نسر
شمى فتنه دوريدر يوق يره چق بهتان اولور

Gizledi hattı Dehâni hâtemin dilden dutar
Şimdi fitne devridür yok yire çok bühtân olur

Dehhâni II

بر قدحله بيزى ساتى غمدن آزاد ايلدى
شاد اولسون كوكلى آنك كوكلى شاد ايلدى

Bir kadehle sâki bizi gamdan âzâd eyledi
Şâd olsun göñli anuñ göñlümi şâd eyledi

göñli
göñül > göñli: Vurgusuz orta hece düşmesi:
Türkçede orta hece vurgusuz olduğu için bu hecenin
ünlüsü sık sık düşer. Bu hecenin açık hece olması
gereklidir. Bir diğer şart ise bu ünlünün dar
olmasıdır.

بندەيىدى بونجه يىلر قدنه سرو روان
طاوغراقله قولقى اتدوكيجون آزاد ايلدى

Bendeyidi bunca yıllar kaddine serv-i revân
Toğrulukla kulluk itdüğičün âzâd eyledi

“Bunca yıllar o sevgiliye köleydim. Doğrulukla kulluk
ettiğim için beni serbest bıraktı.”

bendeyidi
bende – y – i – di
bende-: İsim kökü (Farsça bağla- anlamındaki fiil
“bendemek”)
-y-: Yardımcı ünsüz
-i-: Yardımcı fiil kökü
-di: İsim fiilin görülen geçmiş zaman eki

itdüğičün
< it – düğ – i + (i) – çün
it-: Fiil kökü
-düg-: Sıfat fiil eki
-i-: Teklik 3. şahıs iyelik eki
-(i)çün: Çekim edatı

خسرو خوبان ايدن سن دابر شیرین ای
بیبتون عشق ایمنده بنی فرهاد ایلدی

Hüsrev-i hûbân iden sen dilber-i şîrîn lebi
Bî-sütun ‘ışk içinde beni Ferhâd eyledi

“Sen tatlı dilberi güzellerin sulatın eden dudağın, Bi-
sütun dağındaki aşk içinde beni Ferhad eyledi.”

iden
it – en
it-: Fiil kökü¹⁶
-en: Sıfat fiil eki

اودله قورقتمه واعظ بزی کم لمل نکار
جامز بیزم اوده یتمه متاد ایلدی

Odla korkutma vâ’iz bizi kim la’-i Nigâr
Cânumuz bizim oda yanmaga mûtâd eyledi

“Ateşle korkutma bizi vaiz bizi ateşte yanmaya
alıştırdı.”

نص کتوردی حسنکک دعواسن اثبات اتمکه
اولکه یارک فاشنی نون و کرزن صاد ایلدی

Nas getürdi hüsnüñüñ davasını isbat itmeğë
Ol ki yarun kaşını nun u gözün sâd eyledi

“Sevgilinin güzelliğinin davasını ispat etmeye, laşını
nun biçiminde gözünü de sad şeklinde yaparak delil
getirdi.”

getürdi
< keltür – di
keltür-: Fiil kökü
-di-: Görülen geçmiş zaman eki

hüsnüñüñ
< hüsn – ü – ñ – üñ
hüsn: İsim kökü
-ü-: Yardımcı ünlü
-ñ-: Teklik 2. şahıs iyelik eki¹⁷

الدوب آلدی دهانی م یوق بهایه جامی
صورنه بر بوسیه الدم دیو آد ایلدی

Dehhâni III

‘aceb bu derdümünj dermânı yok mı
Ya bu sabr itmegünj oranı yok mı

¹⁶ t sesi iki ünlü arasında kaldığı için tonlulaşmıştır.
¹⁷ Bu ek eğer nun ile yazılıysa o durumda teklik 3.
şahıs iyelik eki olurdu.

“Acaba bu derdimin dermanı ve sabretmenin sınırı yok mu?”

derdümün

< derd – ü – m – ü – n

derd: İsim kökü

-ü-: Yardımcı ünlü

-m-: Teklik 1. şahıs iyelik eki

-ü-: Yardımcı ünlü

-n: İyelik eki

itmegün

< it – meg – ün

it-: Fiil kökü

-meg-: Fiilden isim yapım eki

-ün: İyelik eki

oranı

< or – an – ı

or-: Fiil kökü

-an-: Sıfat fiil eki

-ı: 3. tekil şahıs iyelik eki

Yanarım mümlayın başdan ayaga
Nedür bu yanmagun pâyânı yok mı

“Mum gibi baştan aşağı yanıyorum, bu nasıl yanmaktır sonu yok mu?”

Gülen düşmez benim agladuguma
Aceb şol kafirün imânı yok mı

benüm

< beñ – üm

beñ: İsim kökü

-üm: İlgi hali eki

Delüpdür ciğerümü gamzeñ okı
Ara yürekde gör peykânı yok mı

“Delmiştir ciğerimi gamzenin oku, Yürekde gör kirpik yok mu?”

delüpdür

< del – üpdür

del-: Fiil kökü

üpdür: Öğrenilen geçmiş zaman eki

gamzeñ okı

< gamze – n ok – ı

Belirtisiz isim tamlamasıdır¹⁸

gamze: İsim kökü

-n: Teklik 2. şahıs iyelik eki

ok: İsim kökü

-ı: Teklik 3. şahıs iyelik eki

Gözi(n) hançerleyin boynuma çaldı
‘aceb ol zâlimün imânı yok mı

¹⁸ Tamlayan isim daima ilgi halinde olur. Türkçede ilgi hali ekli ifade edilebildiği gibi eksiz de ifade edilebilir.

Seyyâd Hamza

Yusuf u Zülayha Mesnevîsi

Zi-şîrin söz Yûsuf kıssası
Dinleyenün gide gönli gussası

Buir ‘âhir kıssaların görklisi
Kur’ân içre mushafların yazusu

İmdi dinleñ sözüme tutur kulak
Bir söz eydem kim şekerden tatlurak

Varıdı Ken’ânda bir server kişi
Adı Yâ’kub kendü peygâmbir kişi

Yusuf adlu bir oğlı varıdı anur
İmdi işit bu sözi varısa cânur

Yidi yaşında idi Yûsuf nebî
Sûret-i hûb yağdı anur gibi

Bir gice yatur iken ol düş görür
İrte turur anı Ya’kûba sarur

Eyder ey baba yaturdum bu gice
Bir ‘aceb düş görürem işit nice

Eydi vir ta’birini anur baña
Eydem ol gördüğüm düşü saña

Gördüm ay u güneş an bir yulduz
Secde kılurlar kamusu baña düz

Ya’kûb söyledi eytdi cânum
Sakla düşüñ sözümi işit benim

dinleyenün

< dinle – y – en – ün

dinle-: Fiil kökü

-y-: Yardımcı ses

-en-: Sıfat fiil eki

-ün: İlgi hali eki

gide

< git – e

git-: Fiil kökü

-e: Teklik 3. şahıs istek eki

gönli

< gön – l – i

gön: İsim gövdesi

-i: Teklik 3. şahıs iyelik eki

içre

< iç – re

iç: İsim kökü

-re: Yön gösterme hali eki

görklüsü

< görk – lü – si

görk: İsim gövdesi

-lü-: İsimden isim yapım eki

-si: Teklik 3. şahıs iyelik eki

yazusu

< yaz – u – sı

yaz-: Fiil kökü

-u-: Fiilden isim yapım eki
-sı: Teklik 3. şahıs iyelik eki

imdi

amti > emti > emdi > imdi
uş + imdi > şimdi

diñler

< diñle - ñ
diñ-: Fiil gövdesi
-ñ: Çokluk 2. şahıs emir kip eki

eydem

< eyd - e - m
eyd-: Fiil gövdesi
-e-: İstek eki
-m: Teklik 1. şahıs eki

tatlurak

< tat - lu - rak
tat: İsim kökü
-lu-: İsimden isim yapım eki (F: Sıfat türünde kelime)
-rak: İsimden isim yapım eki

varıdı

< var - ı - dı
var: İsim kökü
-ı-: Ekleşmiş ek fiil
-dı: Teklik 3. şahıs görülen geçmiş zaman eki

yatur iken

< yat -ur i - ken
yat-: Fiil kökü
-ur: Geniş zaman eki
-i: Yardımcı fiil
-ken: Zarf fiil eki

irte

<ir - te
ir: İsim kökü
-te: Bulunma hali eki

eydi vir

<eyd - i vir
eyt-: Fiil kökü
-i: Zarf-fiil eki
vir-: Yardımcı fiil kökü
Ø: Teklik 2. şahıs emir kip eki

Olmaya kim söylesin dahıya
İşide düşüñ saña kahıya

Hûşdur yâ oğul senüñ düşüñ
Sultânılgıla giçiser 'ömrün yaşuñ

Hak seni sultân kılısar kamuya
On bir kardaşuñ turısar tapuya

Yarar iken Yûsufa uşbu sözi
İşitdi ol Ya'kubun ögey kızı

olmaya

< ol - ma - y - a
ol-: Fiil kökü
-ma-: Fiilden fiil yapım eki (F: Olumsuzluk)
-y-: Yardımcı ses
-a: İstek kip eki

dahıya

takı > dahı (-k > -h sızıcılışma)

işide

< işid - e

düşüñ

< düş - üñ
düş: İsim kökü
-üñ: Teklik 2. şahıs iyelik eki (Senin düşüñ)

kahıya

< kahı - y - a
kahı-: Fiil gövdesi
-y-: Yardımcı ünlü
-a: İstek kip eki

sultanılgıla

< sultan - ılık + ile
sultan: İsim gövdesi
-ıl-: İsimden isim yapım eki
ile: Edat

giçiser

< giç - iser
giç-: Fiil kökü
-iser: Gelecek zaman eki

kılısar

< kıl - ısar
kıl-: Fiil kökü
-ısar: Gelecek zaman eki

uşbu

< uş + bu
uş: Gösterme edatı
bu: Sıfat

Hak çalabuñ kudreti gör neyledi
Sanem dil virdi şol dem söyledi

Ol büt eydür nebîdür sen sevdüğüñ
Eyle takdir olusar dirgil ögün

Çün bu sözi söyledi düşdi (yire)
Hurd uşandı ol sâ'at öldi

Dahı ne kim but varısa uşanur
Parası vü kıymığı yire döşenür

Züleyhâ eyder neyledüñ bütlere sen
Ne sebebden sındı bunlar diyesen

Yûsuf eyder benüm tañrum anları
Hurd uşatdı tağıldı paraları

nebîdür

< nebî - dür
nebî: İsim kökü
-dür: Bildirme eki

olusar

< ol - u - sar
ol-: Fiil kökü
-u-: Yardımcı ünlü
-sar: Gelecek zaman eki

neyledün

< ne + eyle - dü - n

ne: İsim kökü

eyle-: Yardımcı fiil kökü

-dün-: Görülen geçmiş zaman eki

-n: Teklik 2. şahıs eki

ögün

< ö - k - ü - n

ö-: Fiil kökü

-k-: Fiilden isim yapım eki

-ü-: Yardımcı ünlü

-n: Teklik ikinci şahıs eki

sındı

< sı - n - dı

sı-: Fiil kökü

-n-: Fiilden isim yapım eki

-dı: Görülen geçmiş zaman eki

uşandı

< uşa - n - dı

uşa-: Fiil kökü

-n-: Fiilden fiil yapım eki

-dı: Görülen geçmiş zaman eki

Züleyhâ eyder senün tañruñ kandaşur
Yûsuf eyder kanda dırsen andadur

Yûsuf eyder Allâhum hazır durur
Ne dilerse kılmağa kâdir durur

Ol bilür hem âşıkere gizlüleri
Ol virür kamuya rızkı tavarı

Züleyhâ eyder bildür imdi tañrıya
Bütün ola bu sanem girü orça

Tudağın tebretdi Yûsuf söyledi
Allâh anı girü bütün eyledi

kanda

< ka - n - da

ka: İsim kökü

-n-: Zamir n'si

-da: Bulunma hali eki

hazır durur

< hazır tur - ur

hazır: İsim

tur-: Yardımcı fiil

-ur: Geniş zaman eki

gizlü

< giz - lü

giz: İsim kökü

-lü: İsimden isim yapım eki

kamuya

< kamu - y - a

kamu: İsim gövdesi

-y-: Yardımcı ünlü

-a: Yönelme hali eki

tudağın

< tudag - ı - n

tudag: İsim gövdesi

-ı-: Teklik 3. şahıs iyelik eki

-n: Yükleme hali eki

bütün

< büt - ü - n

büt-: Fiil kökü

-ü-: Yardımcı ünlü

-n: Fiilden isim yapım eki

tepretdi

< tep - re - t - di

tep-: Fiil kökü

-re-: Fiilden fiil yapım eki

-t-: Fiilden fiil yapım eki

-di: Görülen geçmiş zaman eki

Anı gördi Yûsufı sevdi katı
Düşvâr oldı Yûsufın hâli yatı

Gün geldükçe eti teni sararur
'İşk oldı yakar anı sayru kılur

Kutayfer bir gün gelir anı görür
Varur oturur bir tabiatı getürür

Gördi hakim Züleyhâ göñlini tar
Bildi tabîb kim içinde 'ışkı var

katı

< kat - ı

kat-: Fiil kökü

-ı: Fiilden isim yapım eki

yatı

< yat - ı

yat: İsim kökü

-ı: İsimden isim yapım eki

geldükçe

< gel - dükçe

gel-: Fiil kökü

-dükçe: Zarf-fiil eki

sararur

< sarıg - ar - ur

sarıg: İsim gövdesi

-ar-: İsimden fiil yapım eki

-ur: Sıfat fiil eki

Yûsuf eyder kankı ilden geldünüz
Ya nice kardaşsız bir eydünüz

Bunlar eyder şeriflerüz Ya'kub oğlu
On iki kardaşlaruz kamu belli

Bunda (buraya) geldi onumuz uş tapuda
Evde kaldı birümüz kulluk ide

Kiçimüzi kurt yidi bil anlayın
Anı severdi atamız yigleyü

Yûsuf eyder atamız dırsiz nebâ
Peygamberler kaçan kıla bunıñ gibi

Birini sevmeye birini seve
Uşbu söz peygambere yaramaya

Bunlar eyder bizden işitgil bu söz
Siz dahı severdünüz görseydünüz

Biz dahı severdük hem kamumuz
Nite kim serverdi anı atamız

Bir sebebdeb yigrelendük bize inan
Söyler idi atasına düşün yalan

Yûsuf eyder nice düş görmüş idi
Atası düşün nice yormuş idi

Bunlar eyder düş görmüş 'acebleyü
Atası yarmış düşü tarlayı

Böyle varmış düşü ol atası
Mısır mülki senüñ ola kamusı

Yûsuf eyder degmiş ola devlete
Hem dahı Mısırdaki bol ni'mete

Bunar eyder kanı kurd yidi anı
Uçma vardıdı anuñ şimdi cânı

İmdi işidüñ Yûsufı kim ol nider
Buğday virür bunlara olur gider

geldünüz

< gel - dü - nüz

gel-: Fiil kökü

-dü-: Görülen geçmiş zaman eki

-nüz: Çokluk 2. şahıs eki

eydünüz

< eyd - ünüz

eyd-: Fiil kökü

-ünüz: Çokluk 2. şahıs emir kip eki

şeriflerüz

< şerif - ler - üz

şerif: İsim gövdesi

-ler-: Çokluk eki

-üz: Çokluk 1. şahıs bildirme eki

kiçimüzi

< kiçi - müz - i

kiçi: İsim gövdesi

-müz-: Çokluk 2. şahıs iyelik eki

-i: Yükleme hali eki

añlayı

< añ - la - y - u

añ: İsim kökü

-la-: İsimden fiil yapım eki

-y-: Yardımcı ses

-u: Zarf fiil eki

yigleyü

< yig - le - y - ü

yig-: İsim kökü

-le-: İsimden fiil yapım eki

-y-: Yardımcı ses

-ü: Zarf fiil eki

dırsız

< di - r - siz

di-: Fiil kökü

-r-: Geçmiş zaman eki

-siz: Çokluk 2. şahıs eki

kıla

< kıl - a

kıl-: Fiil kökü

-a: İstek eki

nite kim

< ni + teg - kim

ni: "ne"

yigrelendük

< (y)¹⁹ - igre - le - n - dü - k

igre: İsim gövdesi

-le-: İsimden fiil yapım eki

-n-: Fiilden fiil yapım eki

-dü-: Görülen geçmiş zaman eki

-k: 1. çokluk şahıs eki

'acebleyü

< 'aceb - le - y - ü

'aceb: İsim kökü

-le-: İsimden fiil yapım eki

-y-: Yardımcı ses

-ü: Zarf-fiil eki

tarlayı

< tarı - la - y - u

tarı: İsim kökü

-la-: İsimden fiil yapım eki

-y-: Yardımcı ses

-u: Zarf-fiil eki

ola

< ol - a

ol-: Fiil kökü

-a: İstek eki (Gör: Geniş zaman)

uçmağa

< uç - mak - a

uç-: Fiil kökü

-mak-: İsimden fiil yapım eki (İsim-fiil eki)

-a: Yönelme hali eki

¹⁹ Ön ses türemesi